

Vera Morariu

Ileana Nicula

CONTABILITATEA INSTITUȚIILOR DE CREDIT

EDIȚIE REVĂZUTĂ

Copyright © 2010, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MORARIU, VERA

**Contabilitatea instituțiilor de credit / Vera Morariu, Ileana
Nicula. - Ed. rev. - București : Pro Universitaria, 2010**
Bibliogr.
ISBN 978-973-129-627-2

I. Nicula, Ileana

339.727.24

Cuvânt înainte

Activitatea instituțiilor de credit este o componentă importantă a economiei mondiale și a început să devină din ce în ce mai transparentă. Până în urmă cu treizeci, patruzeci de ani, operațiunile bancare erau înconjurate de o aură de mister, iar bancherii erau văzuți ca desfășurând un ritual inaccesibil în spatele ușilor închise și a ghișeelor protejate de sticlă. În zilele noastre specialiști din varii domenii, publicul larg și mass-media încearcă să descifreze mecanismele, implicațiile, cauzele și efectele proceselor monetare și rolul băncilor în angrenajul economic. Domeniul financiar-bancar impune cunoștințe aprofundate de macro și microeconomie, matematică, contabilitate, statistică, management, marketing, informatică (în sensul cel mai larg al termenului).

Văzut ca un domeniu de viitor de mulți tineri secțiile de finanțe-bănci ale universităților românești stau mărturie acestui fenomen.

Cartea de față se adresează celor care doresc sau trebuie să înțeleagă contabilitatea instituțiilor de credit, celor care au nevoie de o bază pentru a putea desluși mecanismele unui management bancar performant și celor pentru care știința contabilă este un hobby. Înțelegerea contabilizării operațiunilor bancare presupune cunoașterea acestora și de aceea recomandăm asimilarea de cunoștințe referitoare la monedă, credite (categorii, dobânzi, comisioane, grafice de rambursare, etc.), depozite (categorii, dobânzi, comisioane etc.), titluri, mijloacele de plată scripturale și electronice, procesele de compensare/decontare iar enumerarea nu este exhaustivă. Cărțile și autorii citați, ca și alte lucrări în domeniu, pot fi ghiduri extrem de valoroase în descifrarea anumitor aspecte. Capitolele au fost ordonate de la operațiuni mai simple la cele mai complexe, această ierarhizare rezultând din experiența noastră în calitate de cadre didactice care predau de 11, respectiv 7 ani disciplina ***Contabilitatea instituțiilor de credit***.

Nivelul dobânzilor, comisioanelor utilizate în exemple și aplicații sunt cele practicate pe piață la momentul revizuirii cărții ca și referirile la actele normative, inclusiv denumirile conturilor. Orice modificare semnificativă care va apărea după predarea la editură va fi actualizată la o nouă ediție.

Lucrarea a fost concepută printr-o îmbinare echilibrată a aspectelor teoretice și practice. Aplicațiile prezintă succesiunea logică a modului de derulare și înregistrare a operațiunilor, cu exemplificări concrete. Pentru atingerea obiectivelor propuse nu au fost prezentate operațiuni intermediare care derivă din metodologii diverse ale instituțiilor de credit.

Cartea se încheie cu o minimonografie contabilă care are rolul de a aprofunda într-o manieră de sinteză principalele operațiuni prezentate și înțelegerea, într-o manieră simplificată a închiderii unui exercițiu financiar.

Parcurgerea acestei lucrări permite o înțelegere corespunzătoare a situațiilor financiare, operațiunilor, performanțelor instituțiilor de credit.

Autorii

1. OPERAȚIUNI INTERBANCARE

Acest tip de operațiuni se desfășoară pe o piață specifică numită **piață monetară interbancară** ai cărei actori sunt băncile comerciale și banca centrală. Funcția de bază a acestei piețe este de a regla deficitele și excedentele de lichiditate, în sensul că băncile cu excedent vor da cu împrumut băncilor cu deficit. În cazuri excepționale intervine banca centrală în calitatea ei de împrumutător de ultimă instanță. Zilnic băncile realizează operațiuni de plăți și încasări în nume propriu și în numele clienților. La sfârșitul zilei bancare se calculează **soldurile de trezorerie** care pot fi excedentare sau deficitare. Excedentele sunt plasate pe piața interbancară, deficitele sunt acoperite de pe aceeași piață.

Aplicarea regulilor prudențiale presupune obținerea unui nivel optim al lichidităților. Acestea trebuie estimate pe categorii de scadențe, astfel încât să se evite marile “goluri” sau abundența de bani (“bani morți”). Piața interbancară are tocmai rolul de reglare a acestor situații. Operațiunile pe piața interbancară pot fi clasificate astfel:

- Preluare și plasare de depozite interbancare;
- Credite interbancare date și împrumuturi primite;
- Valori cesionate (în pensiune);
- Decontări în favoarea clientelei nebancare.

Majoritatea operațiunilor de acest tip se realizează prin intermediul contului 111 – *Cont curent la BNR*.

DEPOZITE INTERBANCARE

Depozitele interbancare *plasate* sunt operațiuni *active* iar cele *preluate* sunt operațiuni *pasive*. Prin comparație cu depozitele clientelei nebancare, depozitele interbancare implică sume foarte mari, sunt mai flexibile din punctul de vedere al scadenței iar rata dobânzii este negociabilă. Din punct de vedere contabil sunt înregistrate în Clasa 1 – *Operațiuni de trezorerie și operațiuni interbancare*.

Principii de înregistrare contabilă a depozitelor

Partea nominală a depozitului plasat se înregistrează în **debitul contului** corespunzător tipului de depozit. Partea nominală a depozitului atras se înregistrează în **creditul contului** corespunzător tipului de depozit.

Dobânzile aferente se vor regăsi în conturile **creanțe atașate** (1317 – *Creanțe atașate*) în cazul depozitelor plasate de o bancă (operațiune activă a

băncii). Contrapartida acestui cont este un cont de venituri (Clasa 7 – *Venituri din operațiunile de trezorerie și operațiunile interbancare*). În cazul depozitelor atrase (operațiune pasivă) dobânda se contabilizează în contul **datoriilor atașate** (1327 – *Datorii atașate*) iar contrapartida este un cont de cheltuieli (Clasa 6 – *Cheltuieli cu operațiunile de trezorerie și operațiunile interbancare*). Soldurile din conturile de creanțe (sold debitor) sau datoriilor atașate (sold creditor) reprezintă **dobânda scursă și neajunsă la scadență**.

Exemplul 1

La data de 10 septembrie Banca UNU plasează un depozit de 100.000 lei pentru 40 de zile (scadența 19 octombrie) la banca DOI cu o dobândă negociată de 10% pe an.

a) Constituirea depozitului:

1312	=	111	100.000 lei
Depozite la termen la instituții de credit		Cont curent la BNR	

b) calculul dobânzii pe fiecare lună calendaristică:

septembrie $(100.000 \text{ lei} \times 0,1 \times 21)/360 = 583,33 \text{ lei}$

octombrie $(100.000 \text{ lei} \times 0,1 \times 18)/360 = 500 \text{ lei}$

1317	=	70132	583,33 lei septembrie
Creanțe atașate		Dobânzi de la depozitele la termen	500,00 lei octombrie

c) Încasarea propriu-zisă a dobânzii se poate face fie la scadența depozitului, fie la sfârșitul fiecărei luni. Exemplificăm încasarea integrală a dobânzii în data de 19 octombrie:

111	=	1317	1083,33 lei
Cont curent la BNR		Creanțe atașate	

d) La scadență se retrage depozitul:

111	=	1312	100.000 lei
Cont curent la BNR		Depozite la termen la instituții de credit	

Exemplul 2

Ne aflăm în situația băncii DOI, care a primit depozitul și facem înregistrările corespunzătoare:

a) Preluarea depozitului de la banca UNU:

111	=	1322	100.000 lei
Cont curent la BNR		Depozite la termen ale instituțiilor de credit	

b) Contabilizarea cheltuielilor cu dobânzile:

60132	=	1327	583,33 lei	septembrie
Dobânzi la depozitele la termen		Datorii atașate	500,00 lei	octombrie

c) Achitarea dobânzilor la termenele convenite (presupunem achitarea integrală la scadență ca în cazul băncii UNU):

1327	=	111	583,33 lei	septembrie
Datorii atașate		Cont curent la BNR	500,00 lei	octombrie

d) Restituirea la scadență a depozitului:

1322	=	111	100.000 lei
Depozite la termen ale instituțiilor de credit		Cont curent la BNR	

ÎMPRUMUTURI INTERBANCARE

În cazul deficitelor de lichiditate băncile se pot împrumuta de pe piața interbancară de la băncile cu excedent. Ca și în cazul depozitelor interbancare, creditul interbancar este **operațiune activă** în cazul băncii care îl acordă și **operațiune pasivă** pentru banca care îl primește. Se înregistrează în Clasa 1- *Operațiuni de trezorerie și operațiuni interbancare* iar planul de conturi actual folosește pentru denumire următoarea convenție:

- în operațiunea de acordare a fondurilor se numește **credit**;
- în operațiunea de primire a fondurilor se numește **împrumut**.

Principii de înregistrare contabilă a creditelor/împrumuturilor

Partea nominală a creditului acordat se înregistrează în **debitul contului** corespunzător tipului de credit. Partea nominală a împrumutului primit se înregistrează în **creditul contului** corespunzător tipului de împrumut luat.

Dobânzile aferente se vor regăsi în conturile **creanțe atașate** (1417) în cazul creditelor acordate de o bancă (operațiune activă a băncii). Contrapartida acestui cont este un cont de venituri (Clasa 7 – *Venituri din operațiunile de trezorerie și operațiunile interbancare*). În cazul împrumuturilor luate (operațiune pasivă) dobânda se contabilizează în contul **datorii atașate** (1427) iar contrapartida este un cont de cheltuieli (Clasa 6 – *Cheltuieli cu operațiunile de trezorerie și operațiunile interbancare*). Soldurile din conturile de creanțe (sold debitor) sau datorii atașate (sold creditor) reprezintă **dobânda scursă și neajunsă la scadență**.

În cazul contului 111 – *Cont curent la BNR*, există atașat atât contul de activ 1171 - *Creanțe atașate* (unde se înregistrează dobânda la disponibilitățile din contul curent) cât și contul de pasiv 1172 - *Datorii atașate* (unde se înregistrează dobânda la împrumutul luat).

Pensiunea are o accepțiune mai largă decât simpla relație interbancară și anume: este o operațiune cu titluri prin care un cedent cedează în deplină proprietate titluri la un preț stabilit (drept garanție), angajându-se irevocabil să-și reia titlurile la o dată și preț convenite; contrapartida, respectiv, cesionarul se angajează să le retrocedeze la o dată și preț convenite.

Este o formă de credit prin care o bancă cedează un pachet de titluri altei bănci la un preț negociat P_0 , urmând ca la scadență să-și răscumpere respectivul pachet la un preț P_1 (unde $P_0 < P_1$). Diferența este similară unei dobânzi iar titlurile sunt implicit și garanții. Această operațiune interbancară se contabilizează în Grupa 15 – *Valori primite sau date în pensiune*, asemănător cu creditele interbancare din Grupa 14 – *Credite și împrumuturi interbancare*. Se cunosc și sub denumirea de operațiuni repo. Extrapolând acest tip de operațiune la nivelul băncii centrale, atunci când BNR decide injectarea de lichiditate, aceasta cumpără de la bănci active eligibile pentru tranzacționare, cu angajamentul respectivelor entități de a le răscumpăra la o dată ulterioară și la un preț stabilit la data încheierii tranzacției.

Exemplul 3

Banca UNU obține un credit overnight de la Banca DOI în valoare de 108.000 lei cu o rată negociată a dobânzii de 10% pe an. Banca creditoare va vira suma respectivă din contul său curent 111/ DOI în contul 111/UNU. Dobânda activă (pentru Banca DOI) este identică cu dobânda pasivă (pentru Banca UNU) și anume:

$$108.000 \text{ lei} \times 0,1 \times 1/360 = 30 \text{ lei}$$

a) Primirea/acordarea fondurilor:

- La Banca UNU (operațiune pasivă):

111	=	1421	108.000 lei
Cont curent la BNR		Împrumuturi de pe o zi pe alta primite de la instituții de credit	

- La Banca DOI (operațiune activă):

1411	=	111	108.000 lei
Credite de pe o zi pe alta acordate instituțiilor de credit		Cont curent la BNR	

b) Înregistrarea dobânzilor la cele două bănci:

- La Banca UNU:

60141	=	1427	30 lei
Dobânzi la împrumuturile de pe o zi pe alta		Datorii atașate	

- La Banca DOI:

1417	=	70141	30 lei
Creanțe atașate		Dobânzi la creditele de pe o zi pe alta	

c) În ziua următoare are loc decontarea între cele două bănci.

- Banca UNU rambursează împrumutul inclusiv dobânda:

%	=	111	108.030 lei
1421 - Împrumuturi de pe o zi pe alta primite de la instituții de credit		Cont curent la BNR	108.000 lei
1427 - Datorii atașate			30 lei

- Banca DOI își recuperează creditul și dobânda aferentă:

111	=	%	108.030 lei
Cont curent la BNR		1411 - Credite de pe o zi pe alta primite de la instituții de credit	108.000 lei
		1417 - Creanțe atașate	30 lei

ÎMPRUMUTURI DE LA BANCA CENTRALĂ

Banca centrală în calitatea ei de împrumutător de ultimă instanță poate acorda o finanțare excepțională, numită *facilitate de creditare – credit lombard* acordată overnight băncilor aflate în dificultate de a face plățile scadente și care nu se pot împrumuta de pe piața interbancară. Rata dobânzii este foarte ridicată comparativ cu cea de pe piață, deoarece BNR trebuie să penalizeze lipsa de evaluare și analiză a nevoilor zilnice de lichiditate a băncii precum și managementul defectuos în ceea ce privește plasamentele lichide și cvasilichide. Fiind un credit de pe o zi pe alta dobânda se calculează zilnic. De exemplu, în luna octombrie 2007 BNR a redus rata dobânzii la facilitatea de credit de la 30% la 25%. Ea se situa cu mult peste media dobânzilor interbancare care era în acea perioadă de 16-17%. Rata lombard este anunțată în avans de către BNR și se calculează cu formula dobânzii simple, cu convenția anului bancar de 360 de zile. Noul nivel al dobânzii se va aplica creditelor lombard acordate începând cu următoarea zi bancară lucrătoare. Această operațiune este condiționată de

colateralizarea împrumutului luat cu active eligibile pentru garantare. Valoarea garanțiilor va acoperi 100% din creditul și dobânzile aferente. Garanțiile trebuie să fie constituite până la momentul acordării acestui credit. În octombrie 2008, această rată era de 14,25%.

Cum orice bancă are deschis la BNR un cont curent (111 – *Cont curent la BNR*, activ), creditul lombard se va vira în acest cont. Disponibilitățile băncii comerciale în contul curent reprezintă soldul debitor (pentru care BNR bonifică dobândă) iar **soldul creditor al contului curent al băncii la BNR semnifică valoarea acestui credit.**

Exemplul 4

La sfârșitul zilei de 9 decembrie soldul debitor al contului 111 al Băncii TREI este 100.000 mii lei. Presupunem că în zilele cu deficit va lua un împrumut lombard de la BNR a cărui dobândă este 25%. În zilele de 10, 11 și 12 decembrie Banca TREI face următoarele operațiuni de încasări și plăți în nume propriu și în numele clienților ei:

mii lei

	Încasări	Plăți	Deficit (-)/Excedent (+)
10 decembrie	10.000	150.000	- 40.000
11 decembrie	20.000	25.000	- 5.000
12 decembrie	80.000	6.000	+ 74.000

Contul curent la BNR 111/TREI (mii lei):

111		
SI 100.000		9 decembrie
10.000	150.000	10 decembrie
	SC 40.000	<i>Valoarea împrumutului lombard</i>
40.000	25.000	11 decembrie
20.000	SC 5.000	<i>Valoarea împrumutului lombard</i>
5.000	6.000	12 decembrie
80.000		
SD 74.000		

În cazul deficitului, BNR va debita contul 111 cu suma respectivă în zilele de 10 și 11 decembrie. Ca urmare a încasărilor suficiente din data de 12 decembrie, Banca TREI va rambursa creditele luate (40.000 mii lei pentru 2 zile și 5.000 mii lei pentru 1 zi).

$$(40.000 \text{ mii lei} \times 0,25 \times 2\text{zile})/360 = 55,56 \text{ mii lei}$$

$$(5.000 \text{ mii lei} \times 0,25 \times 1\text{zi})/360 = 3,47 \text{ mii lei}$$